

## **PREDSTAVITEV PRIMEROV USPELIH PODNEBNIH TOŽB<sup>1</sup>**

### **PODNEBNA TOŽBA PROTI NIZOZEMSKI – ZADEVA URGENDA**

Zadeva Urgenda proti nizozemski vladi je bila prva na svetu, v kateri so državljani uveljavljali, da je njihova vlada pravno zavezana preprečiti nevarne podnebne spremembe.

Predmet sodne presoje v zadevi Urgenda sta bili vprašanji, ali je Nizozemska obvezana do konca leta 2020 znižati izpuste toplogrednih plinov za vsaj 25 % v primerjavi z letom 1990 in ali je sodišče pristojno, da državi odredi takšno ravnanje.

24. 6. 2015 je prvostopenjsko sodišče v Haagu odločilo, da mora nizozemska vlada znižati izpuste toplogrednih plinov za vsaj 25 % do konca leta 2020 (v primerjavi z vrednostmi iz leta 1990). Odločitev sodišča je od vlade zahtevala, da nemudoma začne sprejemati oz. izvajati bolj učinkovite ukrepe na področju podnebnih sprememb.

Pritožbeno sodišče je po pritožbi nizozemske vlade odločitev prvostopenjskega sodišča potrdilo.

Zoper odločitev pritožbenega sodišča je nizozemska vlada vložila revizijo. 20. decembra 2019 je nizozemsko vrhovno sodišče potrdilo odločitev nižjih sodišč v zadevi Urgenda, da mora Nizozemska zmanjšati izpuste toplogrednih plinov za najmanj 25 % do leta 2020 v primerjavi z vrednostmi iz leta 1990 oz. da ima nizozemska vlada obveznost urgentno in bistveno zmanjšati izpuste toplogrednih plinov skladno s svojo obveznostjo varstva človekovih pravic.

Vrhovno sodišče Nizozemske je dosledno uveljavilo načelo, da je vlada lahko pravno odgovorna zaradi nezadostnega ukrepanja za preprečitev predvidljive škode.

---

<sup>1</sup> Podnebna tožba je izraz, ki se uporablja, ko pride do tožb zoper države ali korporacije, v katerih tožniki zahtevajo spoštovanje obstoječe podnebne zakonodaje ali spoštovanje mednarodnih zavez, znanstvenih mnenj. S »podnebno tožbo« se zahteva sprememba zakonodaje v smeri večje naklonjenosti ohranjanju okolja in aktivnejšega boja proti podnebnim spremembam.

Svojo odločitev je nizozemsko vrhovno sodišče oprlo na določbe [Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic](#) (v nadaljevanju EKČP) in [Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja](#) (v nadaljevanju UNFCCC).

V skladu s členoma 2 in 8 EKČP ima država obveznost doseči znižanje izpusta toplogrednih plinov zaradi nevarnosti klimatskih sprememb, ki bi lahko imele močan vpliv na življenje in blaginjo njenih prebivalcev.

Skladno z EKČP so države podpisnice dolžne varovati pravice in svoboščine, ki jih njihovim prebivalcem zagotavlja ta konvencija.

S členom 2 EKČP<sup>2</sup> je varovana pravica do življenja, s členom 8 EKČP<sup>3</sup> pa pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja. Skladno s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) je država pogodbenica skladno s tema določbama dolžna uveljaviti ustrezne ukrepe, če je podana realna in neposredna nevarnost za življenje ali blaginjo ljudi ter je država s to nevarnostjo seznanjena. Obveznost uveljaviti ustrezne ukrepe je podana tudi v primeru okoljskih tveganj, ki ogrožajo večje skupine ljudi ali populacijo kot celoto, in sicer tudi v primeru, če se bodo tveganja uresničila šele čez daljši čas.

Medtem ko člena 2 in 8 EKČP ne smeta povzročiti nemogočega ali nesorazmernega bremena za državo, ti določbi sledijo zavezujeta k ukrepom, ki so ustrezni za preprečitev grozeče nevarnosti, kolikor je razumno možno.

V skladu s členom 13 EKČP<sup>4</sup> mora nacionalno pravo ponuditi učinkovito pravno sredstvo zoper kršitev ali grozečo kršitev pravic, ki so varovane z EKČP. To pomeni, da morajo biti nacionalna sodišča zmožna zagotoviti učinkovito pravno varstvo.

Nevarnost podnebnih sprememb je po svoji naravi globalna: toplogrednih plinov ne izpušča zgolj Nizozemska, ampak cel svet. Tudi posledice teh izpustov je čutiti po celem svetu.

---

<sup>2</sup> Pravica vsakogar do življenja je zavarovana z zakonom. Nikomur ne sme biti življenje odvzeto, razen ob izvršitvi sodbe, s katero je sodišče koga spoznalo za krivega za kaznivo dejanje, za katero je z zakonom predpisana smrtna kazen.

<sup>3</sup> Vsakdo ima pravico do spoštovanja njegovega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja.

<sup>4</sup> Vsakdo, čigar pravice in svoboščine, ki jih priznava ta Konvencija, so kršene, ima pravico do učinkovitih pravnih sredstev pred domačimi oblastmi, in to tudi če je kršitev storila uradna oseba pri opravljanju uradne dolžnosti.

Nizozemska je pogodbenica Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja (UNFCCC). Cilj te konvencije je zadržati koncentracijo toplogrednih plinov v ozračju (atmosferi) na ravni, na kateri je še mogoče preprečiti motnje klimatskega sistema, nastale zaradi človeškega delovanja.

UNFCCC temelji na predpostavki, da morajo vse države članice ukrepati tako, da preprečijo podnebne spremembe v skladu s svojimi specifičnimi odgovornostmi in možnostmi.

Vsaka država zato nosi svoj del odgovornosti. To pomeni, da se država ne more otresti svojega dela odgovornosti za ukrepe z argumentom, da so v primerjavi s preostalim svetom njeni izpusti toplogrednih plinov relativno omejeni, in da bi zmanjšanje njenih izpustov globalno gledano le malo vplivalo. Država je zato zavezana zmanjšati izpuste toplogrednih plinov na svojem ozemlju v razmerju s svojim deležem odgovornosti.

Obveznost države, da izpolni svoj del obveznosti, temelji na členih 2 in 8 EKČP, saj obstaja resno tveganje podnebnih sprememb, ki bodo ogrozile življenja in blaginjo mnogih ljudi na Nizozemskem.

Zadeva Urgenda, ki jo je sprožilo 886 nizozemskih državljanov, je izpostavila podnebne spremembe kot pomembno politično in socialno vprašanje na Nizozemskem in spremenila domačo politiko v zvezi s podnebnimi spremembami. Bila je povod za podnebne tožbe zoper mnoge druge države in zoper EU.

Viri:

<https://www.urgenda.nl/en/themas/climate-case/>

<https://www.urgenda.nl/wp-content/uploads/ENG-Dutch-Supreme-Court-Urgenda-v-Netherlands-20-12-2019.pdf>

<http://zagovorniki-okolja.si/wp-content/uploads/2018/11/Konvencije-s-podrocja-podnebja-ozonskega-plasca-in-zraka.pdf>

<https://www.hogeraad.nl/actueel/nieuwsoverzicht/2019/december/dutch-state-case-reduce-greenhouse-gas-emissions/>

<https://www.youtube.com/watch?v=hCFcyNcYklQ>

[https://www.echr.coe.int/documents/convention\\_slv.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/convention_slv.pdf)

## PODNEBNE TOŽBA FIE proti IRSKI<sup>5</sup> („CLIMATE CASE IRELAND“)

V zadevi FIE<sup>6</sup> je ta nevladna organizacija pred sodiščem izpodbijala irski nacionalni načrt za blažitev posledic podnebnih sprememb z navedbo, da je neustrezen oz. pomanjkljiv. Gre za prvo tožbo na Irskem, s katero so državljani uveljavili odgovornost vlade za njeno vlogo pri zavestnem prispevanju k nevarni stopnji podnebnih sprememb.

Na splošno vloga sodišč ni preverjati ustreznost vladne politike (zaradi načela delitve oblasti). Kljub temu pa lahko sodišča presojuje zakonitost vladnih ukrepov in ugotavljajo, ali so z njimi kršene človekove in / ali ustavne pravice.

FIE je v utemeljitev svojih tožbenih navedb zatrjevala oboje, in sicer, da vladni načrt za blažitev podnebnih sprememb<sup>7</sup> (v nadaljevanju: vladni načrt) ni skladen z zakonom<sup>8</sup> ter da krši človekove oz. ustavne pravice.

Irsko vrhovno sodišče je zavzelo stališče, da vladni načrt ni skladen z zakonom in ga bo morala vlada ponovno oblikovati.

Tožniki so svoje navedbe utemeljevali s trditvijo, da država krši legalitetno načelo s tem, da je sprejela načrt, ki ne ustreza zakonsko predpisanim zahtevam. Zakon namreč predpisuje pripravo načrta preoblikovanja države v nizkoogljično in okoljsko trajnostno gospodarstvo do leta 2050.

Zakon predpisuje, da mora načrt specificirati, kako bo ta cilj dosežen skozi daljše obdobje, čeprav bo revidiran vsakih pet let. Irsko vrhovno sodišče je zavzelo stališče, da je namen te zakonske določbe zagotoviti transparentnost ter javnost načrta, da si lahko razumna in zainteresirana javnost ustvari mnenje o tem, ali je načrt učinkovit ter primeren.

Sodišče je presodilo, da načrt ni dovolj specifičen, da bi bil skladen z zakonom. Velik del načrta je bil po mnenju sodišča namreč pretirano nejasen ali preambiciozen.

Sodišče se ni opredelilo do tega, kaj mora načrt vsebovati, zapisalo je le, da mora biti dovolj specifičen, da bo v skladu z zakonskimi zahtevami.

---

<sup>5</sup> Tudi [Climate Case Ireland](#) („Podnebna zadeva Irska“)

<sup>6</sup> [Friends of the Irish Environment](#) („Prijatelji irskega okolja“)

<sup>7</sup> [National Mitigation Plan](#)

<sup>8</sup> [Climate action and Low Carbon Development Act 2015](#)

FIE ni uspela z argumentom, da imajo državljani pravico do zdravega okolja, ki pa ni spoštovana z načrtom. Ker FIE ni fizična oseba, namreč ne more uveljavljati kršitve pravice do življenja ali do telesne celovitosti, ki bi lahko bila kršena zaradi okoljske škode.

Čeprav FIE v tej točki ni bila uspešna, sodba pušča vrata na široko odprta ostalim tožnikom – fizičnim osebam – ljudem, čigar življenja in telesa so ogrožena zaradi okoljskih problemov.

V zadevi FIE gre za prelomno odločitev sodišča, saj je zelo pomembna za okoljsko politiko, ker zahteva preoblikovanje nacionalnega načrta. Irska vlada mora oblikovati nov, bolj ambiciozen nacionalni načrt, ki bo skladen z irskimi nacionalnimi in mednarodnimi obveznostmi na področju podnebja.

Odločitev nakazuje, da se bo irsko vrhovno sodišče angažiralo pri varovanju ustavnih pravic bolj zavzeto kot v prejšnjih desetletjih. Zapisalo je namreč, da sme in mora braniti ustavne in človekove pravice. Vrhovno sodišče je pokazalo pripravljenost bolj aktivno intervenirati, da bi zaščitilo pravice, tudi če to pomeni presojo kompleksne vladne politike, kjer je to bistveno za varovanje temeljnih ustavnih pravic, vrednot in obveznosti države.

Zakon ([Climate action and Low Carbon Development Act 2015](#)) predstavlja okvir zakonodaje s področja podnebnih sprememb in temelj za preobrazbo v nizkoogljično gospodarstvo.

Gre za prvi primer na Irskem in drugi na svetu, v katerem je najvišje sodišče v državi odločilo, da mora vlada revidirati nacionalno podnebno politiko upoštevajoč svoje pravne zaveze.

Viri:

<https://www.climatecaseireland.ie/>

<https://www.urgenda.nl/en/themas/climate-case/global-climate-litigation/>

<https://www.thejournal.ie/readme/supreme-court-ruling-government-climate-plan-impact-5165222-Aug2020/>

<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/act/46/section/4/enacted/en/html#sec4>

**PODNEBNA TOŽBA NOTRE AFFAIRE À TOUS IN OSTALI PROTI FRANCIJI**  
**(ZADEVA „L’AFFAIRE DU SIÈCLE“<sup>9</sup>)**

Štiri nevladne organizacije so vložile tožbo proti Franciji zaradi nezadostnega ukrepanja države proti podnebnim spremembam (tožba zaradi opustitve dolžnega ravnanja).

Tožniki so navajali, da je francoska vlada z opustitvijo implementacije ustreznih ukrepov za učinkovito naslavljanje podnebnih sprememb kršila zakonsko predpisano dolžnostno ravnanje.

S tožbo so zatrjevali nedelovanje države na področju boja proti podnebnim spremembam in nedoseganje ciljev, ki si jih je država sama postavila za zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov in povečevanje energije iz obnovljivih virov ter omejevanje porabe energije.

Tožniki so zahtevali, naj sodišče Franciji naloži obveznost, da izboljša nezadostne ukrepe proti podnebnim spremembam.

Tožniki trdijo, da ima francoska vlada tako splošne kot posebne pravne obveznosti ukrepati proti podnebnim spremembam.

Njene splošne obveznosti izhajajo iz:

- francoske listine za okolje (French Charter for the Environment) - ustavna pravica državljanov je živeti v zdravem in ekološko uravnoteženem okolju, tožniki zatrjujejo, da ima vlada dolžnost sprejeti ukrepe za prepoznavo, preprečitev, zmanjšanje in blažitev posledic podnebnih sprememb;
- EKČP – sklicujejo se na pravice, ki jih zagotavljata člena 2 in 8 EKČP, torej pravica do življenja ter pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja. Zatrjujejo, da varstvo teh pravic od države zahteva, da implementira zakonodajni okvir in sprejme praktične ukrepe za učinkovit boj proti podnebnim spremembam;
- splošnega pravnega načela, ki vsaki osebi zagotavlja pravico živeti v ohranjenem podnebnem sistemu - zatrjujejo, da to načelo izhaja iz francoskega nacionalnega prava (npr. preambula listine za okolje (Charter for the Environment), francoski

---

<sup>9</sup> <https://laffairedusiecle.net/laffaire/affaire-du-siecle-au-tribunal/>

okoljski zakonik (French Environment Code) in iz mednarodnega prava (npr. Stockholmska deklaracija, deklaracija Word Charter for Nature, deklaracija o okolju in razvoju – deklaracija iz Ria, UNFCCC, Kjotski protokol, Pariški sporazum...). Dodatno tožniki zatrjujejo, da ima država specifične obveznosti zmanjševati izpuste toplogrednih plinov na podlagi prava EU in nacionalnega prava kot tudi specifično obveznost sprejeti ukrepe za pripravo Francije na učinke podnebnih sprememb.

3. februarja 2021 je upravno sodišče v Parizu razsodilo, da je pasivnost Francije povzročila okoljsko škodo zaradi podnebnih sprememb. Tožnikom je prisodilo vtoževan simbolični 1 € za nematerialno škodo, nastalo zaradi opustitve dolžnega ravnanja.

Sodišče je odločilo, da je Francija lahko odgovorna zaradi nedoseganja svojih podnebnih ciljev in ciljev ogljičnega proračuna na podlagi prava EU ter nacionalnega prava.

Sodišče pa ni ugodilo tožnikom v delu, v katerem so zahtevali, naj se vlado prisili k dosegu več specifičnih ciljev s področja obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije, saj takšni sektorski ukrepi ne morejo biti neodvisno in neposredno povezani z okoljsko škodo.

Nadalje je sodišče zavrnilo zahtevek za izplačilo odškodnine za okoljsko škodo, saj tožniki niso uspeli dokazati, da vlada ne bo zmožna popraviti povzročene škode.

Viri:

<https://www.urgenda.nl/en/themas/climate-case/global-climate-litigation/>

<http://climatecasechart.com/non-us-case/notre-affaire-a-tous-and-others-v-france/>

<https://laffairedusiecle.net/>